

เอเชียโทเปีย ศิลปะแสดงสดนานาชาติ ครั้งที่ 6 รอยต่อของการเปลี่ยนแปลงที่น่าจับตามอง

Source - ผู้จัดการรายวัน (Th)

Tuesday, November 02, 2004 09:39

25127 XTHAI XFRONT XGEN V%PAPERL P%MGRD

กรุงเทพฯ--2 พ.ย.--ผู้จัดการรายวัน

ห้องทั้งห้องเคลื่อนไปด้วยลูกโป่งสีชมพูพองลมเต็มที่ สะท้อนเป็นเงาวาววับยามต้องแสงไฟนีออน เด็กสาวแรกรุ่งร่างสูงโปร่งหีบลูกโป่ง พร้อมผูกพวกมันบนเสื้อผ้า จากนั้นหีบยื่นให้ผู้ที่ยืนดูช่วยผูกมันเข้ากับตัวเธอ ไม่ช้าร่างทั้งร่างพร่าไปด้วยสีชมพูเต็มตัว กระนั้นเธอยังคงก้มคลานเก็บตามพื้นมาถือครอง

เสียงพีดพาดของแรงลมดันออกจากกระบอกสูบลมพุ่งผ่านรูเล็กๆ ทำให้ลูกโป่งที่แบนราบขยายโป่งพอง ดูเหมือนว่าลูกโป่งบนพื้นที่พร่องไปจะไม่เพียงพอต่อความต้องการ เธอจึงได้พยายามสร้างลูกโป่งขึ้นมาใหม่ หญิงสาวเคลื่อนไหวพร้อมกองลูกโป่งไปตามชั้นบันไดอย่างยากเย็น กระทั่งล้มลงไปกับพื้นจมอยู่ในกองลูกโป่ง ทว่าเสียงกระบอกสูบลมยังคงดังต่อไป พร้อมกับกองลูกโป่งที่ขยับเดินหน้าไปเรื่อย

กองลูกโป่งทะลุทะลวงชนสิ่งต่างๆ พาดตัวเองเบียดเข้าไปในช่องแคบๆ เกิดเสียงดังโป่งป้าง และวาระสุดท้ายก่อนที่ช่องแคบนั้นจะปิดลง ปรากฏภาพหญิงสาวตัวทั้งตัวเต็มไปด้วยลูกโป่ง ยังคงไม่สิ้นสุดความพยายามที่จะไขว่คว้าหาลูกโป่ง

เสียงประตูปิดลง ถึงสิ้นสุดการแสดงศิลปะแสดงสดครั้งแรกของแก้ม-อัณณา อิศรางกูร ณ อยุธยา เด็กสาววัย 16 ปี หนึ่งในอาสาสมัครร่วมปฏิบัติการ "ศิลปะแสดงสด" (live art) ณ ศูนย์บ้านตึก นนทบุรี เมื่อวันก่อน ซึ่งจัดใหม่โรงให้แก่ผู้ที่สนใจเรื่องของการศิลปะร่วมสมัยแขนงนี้ ก่อนที่เทศกาลศิลปะแสดงสดของจริงจะเริ่มเปิดฉากขึ้น

งานศิลปะนอกกรอบพร้อมโชว์ฟอร์ม

หากกล่าวถึงศิลปะ หลายคนนึกถึงงานประเภทจิตรกรรม ประติมากรรม และอีกหลายแขนงตามหลักสูตรกระทรวง อย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวมาอาจไม่ใช่คำตอบสุดท้ายสำหรับศิลปินผู้ต้องการเสนอผลงานเชิงศิลปะในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากความหมายเดิม

ศิลปะแสดงสด มาจากคำว่าเพอร์ฟอร์แมนซ์ อาร์ต (performance art) การแสดงศิลปะแบบสดๆต่อหน้าผู้ชม ต่างจากผลงานศิลปะโดยทั่วไปที่มักตั้งตระหง่านรอการมาเยือนของผู้ชมคนดู แต่ละปีจะมีศิลปินกลุ่มหนึ่งออกมาเคลื่อนไหวจัด "เทศกาลศิลปะแสดงสดนานาชาติ" หรือ"เอเชียโทเปีย" (ASIA TOPIA) อย่างต่อเนื่อง และล่าสุดที่กำลังจะมีขึ้นเป็นครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 19-28 เดือนนี้

"เอเชียรวมกับยูโทเปียเป็นเอเชียโทเปีย คือความฝันหรืออุดมคติของเอเชีย พยายามไฟก๊สให้ศิลปินในเอเชียมารวมกันให้ได้ ปกติเวลาคิดถึงอาร์ต เฟสติวัล มักคิดไปถึงยุโรป ซึ่งทำไมศิลปินต้องไปเจอกันในยุโรป จึงต้องการรวมศิลปินเพอร์ฟอร์แมนซ์ในเอเชียที่มีอยู่ไม่มาก แต่เป็นงานศิลปะที่มีพลังพอที่จะสร้างผลกระทบได้ อย่างน้อยในเรื่องของวิธีคิดหลุดจากศิลปะเมนสตรีม เพนดิง แกะสลัก งานสองมิติทั้งหลาย เพอร์ฟอร์แมนซ์ทำให้มีมุมมองต่อศิลปะใหม่ๆได้ ทหารี่ที่จะเข้าใจศิลปะใหม่ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องไปมองแบบศิลปะเดิม"

"ศิลปะแสดงสดทำได้มากกว่าการจิตรกรรมและประติมากรรม น่าสนใจตรงที่ท่าเพอร์ฟอร์แมนซ์อันหนึ่งในพื้นที่ต่างกัน มันก็必将มีความแตกต่างกัน ผู้ชมที่รีแอ็กชันกับเพอร์ฟอร์แมนซ์เดียวกัน ในพื้นที่แตกต่างกัน ก็ได้ความต่างไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นมันสนุกกว่าการส่งเพนดิง เข้าไปแสดงแล้วให้คนมายืนดู"

จุมพล อภิสุข ศิลปินแสดงสดและผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะบ้านตึก แกนนำการจัดเทศกาลเล่าที่มาของเอเชียโทเปีย พร้อมกับบอกต่อไปว่าการจัดงานครั้งนี้ถือเป็นรอยต่อของความเปลี่ยนแปลง"อยากให้ตั้งแต่ปีนี้เป็นต้นไปเป็นการเริ่มต้นเฟดใหม่ของเอเชียโทเปีย ต้องการขยายให้ช่วงเวลาการแสดงกว้างกว่าจากเดิมที่มีปีละ ครั้ง เวทีสำหรับนักแสดงรุ่นพี่อาจไม่มีความจำเป็น แต่สำหรับนักแสดงรุ่นใหม่เวทีเป็นสิ่งจำเป็นต้องมี"

และเพื่อให้สอดคล้องกับการรอยต่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น แนวการแสดงของศิลปินที่มาครั้งนี้ออกแนววิทยาศาสตร์ ใช้สื่อมีเดีย เทคโนโลยีในการแสดงเพื่อสื่อความคิด อาทิศิลปินฝั่งตะวันตกจากออสเตรเลีย นำทีมโดย คาร์ล บรัคคัสไวเออร์, เกอร์ทรูด โมสเซอร์ แวงเนอร์, วาเลเรียน มาลี, ซาบินเน มาตี, คลารา ซิวลิเกอร์, รอฟ อินเทอร์เลกเกอร์ ส่วนศิลปินฝั่งเอเชีย ได้แก่ จู หมิงจากจีน, อติญา บารอน จากอิสราเอล, อิวาน วิโจโน จากอินโดนีเซีย, มิเดโอ ครูซ จากฟิลิปปินส์, ไครุดดิน โฮรีจากสิงคโปร์ และศิลปินจากบ้านเรานำทีมโดยกลุ่มบังคลาเทศ (นครราชสีมา), ม.ล.ศักดิ์สิน เกษมสันต์ และวสันต์ สิทธิเขตต์

"my performance is my ritual" ส่วนตัวจุมพลการแสดงสดก็คือพิธีกรรม โดยอธิบายว่าพิธีกรรม ถือเป็นวิธีการทำงานศิลปะรูปแบบแรกของมนุษย์ ก่อนการภาวาดตามผนังถ้ำ ซึ่งเป็นเพียงการบันทึกพิธีกรรมต่างๆที่ได้เกิดขึ้น และจากพิธีกรรมที่ถือเป็นจุดยืนร่วมกันของชุมชน เมื่อมาถึงปัจจุบันซึ่งเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม คนละถิ่นฐาน มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น แต่ละคนสร้างพิธีกรรมของตัวเอง ในเวลาที่ทำงานศิลปะเหมือนกำลังสร้างรูปเคารพให้กับตัวเอง และพยายามทำให้คนอื่นเชื่อนับถือในสิ่งที่ทำอยู่

"เหมือนการนำเสนอขายสินค้าที่ไม่มีราคา เพื่อที่จะบอกคนอื่นว่ามันมีค่าต่อเราอย่างไร จะทำอย่างไรให้คนอื่นเข้าใจการแสดงของเรา เหมือนเซลล์ทำอย่างไรให้คนสนใจซื้อ"

ในการแสดงเวลาเป็นตัวกำหนดการทำงานของศิลปิน "เราไม่สามารถเลือกพื้นที่ได้ตลอดเวลา ในการทำงานแต่ละครั้งศิลปินที่จะแสดง ออกมาทีละคน ดังนั้นหากไม่มีการกำหนดเวลา การแสดงย่อมเลื่อนออกไปเรื่อย เวลาจึงเป็นตัวเริ่มต้นและจบ เนื่องจากเป็นงานที่ขึ้นอยู่กับเรื่องของเวลา ในการจำกัดระยะเวลาที่ใช้แสดง"

ศิลปินแสดงสดสามารถสื่อสารกับคนดูได้โดยตรง มากกว่าจิตรกรรมและประติมากรรมสามารถทำได้ พร้อมกันนั้นบางครั้งคนดูก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะแสดงสดเช่นกัน "ศิลปะแสดงคือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวผู้แสดงกับตัวคนดู การตั้งความหวังให้คนดูเข้าใจงานโอกาสน้อยมากที่จะทำได้ 100 เปอร์เซ็นต์ตามที่ตั้งใจไว้ ขึ้นอยู่กับว่าสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ดีแค่ไหน หรือผู้ชมสื่อสารกับผู้แสดงได้ดีแค่ไหน ฉะนั้นคนดูและคนแสดงจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้ชมไม่ใช่เป็นเพียงผู้ชม ยังเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ปฏิบัติการโต้ตอบที่มีต่อกันมันมีความหมาย" จุมพลอธิบาย

การตีความไปกับงานศิลปะแสดงสดคล้ายกับการเสพงานศิลปะแขนงอื่นตรงที่เป็นเรื่องนานาจิตตังในการมองงาน แต่เนื่องจากศิลปะแสดงสดเป็นงานเกี่ยวเนื่องกับสรีระ (body work) แสดงเสร็จแล้วก็จบไป จึงต่างกับศิลปะประเภทอื่นๆที่ยังสามารถเก็บรักษา หยิบมาตีความได้ทุกครั้งทีกระหายจะเสพงานศิลป์

"ผู้ชมศิลปะแสดงสด ไปด้วยศิลปินคิดอย่างไร ต้องมีประสบการณ์ เริ่มจากมาดูก่อน แล้วเพิ่มจำนวนบ่อยขึ้น

แล้วตีความของตัวเอง ไม่ใช่ให้เราชี้หน้าตลอดเวลา เวลาคุณดูศิลปะ อย่าไปคิดว่าศิลปินทำอะไรให้คุณดู คุณต้องคิดว่าคุณไปดูอะไร มันแล้วแต่งงาน งานบางงานศิลปินอยากให้คนรู้เรื่อง งานบางงานคนดูไม่เข้าใจก็ไม่ใช่ ศิลปะแสดงสดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ บางทีเราพยายามให้ศิลปะเป็นปรัชญามากเกินไป แท้จริงการทำทุกอย่างแฝงปรัชญาอยู่ในตัว เพียงแต่อย่าไปคิดว่ามันเป็นเรื่องเหลวไหลจนไม่ยอมทำความเข้าใจมัน เหมือนเป็นการสร้างประสบการณ์ร่วมกันมากกว่า" จุมพลพูดถึงผู้เสพงานศิลปะแสดงสด

จุมพลขยายต่อไปว่าวิธีทำความเข้าใจมีหลายวิธี แต่ละคนไม่จำเป็นต้องเข้าใจอย่างเดียวกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังของแต่ละคน คน 10 คนดูของอย่างเดียวกัน ตีความคนละอย่าง บางอย่างอาศัยประสบการณ์ที่เคยเห็นมาก่อน บางอย่างดูแล้วพานึกไปถึงอีกอย่าง เพราะมีข้อมูลของภาพนั้นอยู่ในตัว บางอย่างเพิ่งเห็นครั้งแรก

"ยังไม่เคยอยู่ที่ใดที่หนึ่งตลอด ในแต่ละพื้นที่ที่ไปก็จะมีคนหน้าใหม่ๆเข้ามาแต่สังเกตได้ว่ามีคนติดตามผลงานจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง คิดว่าเรามีผู้ติดตามอยู่แน่นอนจำนวนหนึ่ง" จุมพลพูดถึงปริมาณผู้ชมในแต่ละปี จากนั้นมองแนวโน้มในอนาคตของศิลปะแสดงสดว่า"คิดว่าน่าจะดีขึ้น รุ่นผมอายุมากขึ้น ก็คงทำได้น้อยลง งานคนรุ่นใหม่ก็น่าสนใจขึ้นมาเยอะ ความสนใจของคนรุ่นใหม่ก็แตกต่างจากคนรุ่นผม ดังนั้นน่าจะมีโอกาสเปิดให้เค้าได้แสดงมากขึ้น ซึ่งตอนนี้ก็มีกระทรวงวัฒนธรรม กทม. ฯลฯ ให้ความสนใจน่าจะมีความสนใจมากขึ้น"

กำแพงกั้นการเติบโต

ศิลปะในยุโรปค่อนข้างเสรีและเปิดกว้างต่อการแสดงทัศนศาสตร์ของศิลปิน กอปรกับหลายองค์กรพร้อมยื่นมือสนับสนุนเรื่องงบประมาณ การแสดงศิลปะจึงมีความต่อเนื่อง ถึงขนาดที่ว่าผู้ชมสามารถตระเวนจอบดูกิจกรรมได้นานหลายเดือน สำหรับบ้านเราจุมพลบอกว่ายังทำไม่ได้ หนึ่งเพราะยังมีศิลปินไม่มากพอ สองยังไม่เคยมีใครลองทำ

"ตั้งแต่เริ่มต้นมากลุ่มศิลปินยังหน้าเดิมๆ ศิลปินหน้าใหม่ผลิตได้ค่อนข้างน้อย ยังมีผลงานไม่ดีพอ เพราะเรายังไม่มีโอกาสให้เค้าแสดงมากพอ การแสดงทำไม่บ่อย 1 ปีทำได้หนเดียว มันควรจะทำได้ปีละ 12หน"

จุมพลแจงถึงอุปสรรคให้ฟังว่า อย่างแรกเรื่องเงิน ตามมาด้วยเรื่องจำนวนคนทำงานมีน้อย และเรื่องของการตั้งคำถามว่าทำไปทำไม "บางครั้งทำไปมาการู้สึกเหนื่อย การหาคำตอบให้ตัวเองเป็นเรื่องหนักหนาสาหัสเหมือนกัน ยังไม่ได้คำตอบตายตัว มีคำตอบใหม่ๆเรื่อย การแสดงแต่ละปีมีความต่าง การวางโจทย์ของแต่ละปีค่อนข้างท้าทาย สิ่งที่ทำให้มีแรงทำเพราะคือพอที่จะทำต่อไปเรื่อยๆ ให้เกิด อาร์ต เฟสติวัลในเมืองไทยขึ้นสักวัน"

"ไม่มีหลักสูตรที่จะสอน เพราะฉะนั้นนักศึกษาก็ไม่อยากทำเพราะไม่ได้คะแนน อีกอย่างเวลาเรียนตามหลักสูตรมากเกินไป จนไม่มีเวลาคิดทำอะไรนอกหลักสูตร บ้านเราวิธีการเรียนการสอนยังเป็นไปตามหลักสูตร ซึ่งวางไว้เมื่อ 20 ปีก่อน ก็เดินไปตามนั้น เปลี่ยนไม่ได้ เหมือนหลักสูตรศิลปะเป็นรัฐธรรมนูญ"

"เราไม่เคยมีนักการเมืองที่มีความคิดเรื่องวัฒนธรรม การเมืองเป็นการเมืองภาคธุรกิจมากเกินไป ทำให้การเมืองมีมิติเดียว มิติทางวัฒนธรรมไม่มี พอเป็นแบบนี้จึงเป็นภารกิจเราในการแสดงให้เค้าเห็น เพื่อเค้าจะสนใจมาทำ ตอนนี่ก็มีการพูดถึงโครงสร้างวัฒนธรรม แต่ความที่ไม่เคยรู้เรื่องมาก่อน ทำให้เค้าไม่ค่อยกล้าตัดสินใจหรือใช้เวลานานเกินไปในการตัดสินใจ" ศิลปินแสดงสดกล่าวถึงท้ายถึงปัญหาในการจัดการศิลปะแสดงสดในเมืองไทย

เอเชียโทเปีย เทศกาลศิลปะแสดงสด นานาชาติ ครั้งที่ 6 / 2547

วันที่ 15-17 พย. 47 เหล่าศิลปินเดินสายบรรยายตามสถานศึกษา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

วันที่ 18 พย. 47 สัมมนา "แสดงสดในเอเชีย กรณีศึกษาจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์" พร้อมแนะนำศิลปินแสดงสดออสเตรเลีย เปิดพื้นที่ใหม่ในดิสโก้ โดยศิลปินจากออสเตรเลียและจีน ณ ศูนย์บ้านตึก

วันที่ 19 พย. 47 พิธีเปิดการแสดงสดโดยกลุ่มบังคลาเทศแบนด์-เปิดวิกหนังตะลุงร่วมสมัย โดยวสันต์ สิทธิเขตต์ ณ สวนศิลปะปทุมวัน

วันที่ 20 พย.47 แสดงศิลปะแสดงสด ช่วงบ่ายที่สยามสแควร์ และช่วงเย็นที่สวนศิลปะปทุมวัน

วันที่ 21 พย.47 จัดแสดงช่วงบ่ายและเย็น ณ ศูนย์บ้านตึก

วันที่ 25-28 พย. บรรยายและจัดแสดงศิลปะแสดงสด ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่--จบ--